

LATVIJAS VALSTS VĒSTURES ARHĪVA KOLEKCIJAS

TĪNŪŽU, SPRĒSTIŅU UN TURKALNES MUIŽAS

Tīnūžu muiža (*Lindenberg*)

Tīnūžu muiža atradās Ikšķiles draudzē. Kā teritoriāla administratīva vienība tā izveidojās jau Livonijas ordeņa pastāvēšanas laikā. Rakstītie avoti vēsta, ka viens no saimniecības pirmajiem īpašniekiem bijis Volters fon Rozens (*Rosen*). 1590. gadā ar nomas tiesībām saimniecību izmantoja Rīgas rātskungs Retgers Horsts (*Horst*), pēc trim gadiem – viņa sieva Ede Igermane (*Igermann*). Laulātā pāra mazdēlam – tiesnesim Retgeram Horstam Zviedrijas karalis Gustavs II Ādolfs 1632. gadā muižu apstiprināja privātīpašumā. Gadsimta beigās laulību ceļā īpašumu ieguva Fromholds fon Tīzenhauzens (*Tiesenhausen*), kura pēcnācējiem tā piederēja vairāk nekā simts gadu, līdz 1748. gadā tika noslēgts maiņas līgums ar Gerhardu Blūmenu (*Bluhmen*): Tīzenhauzeni ieguva Blomes muižu, bet G. Blūmens – Tīnūžus.

Nākamajā gadsimtā muižu ieguva fon Bērentu (*Berent*) dzimtas pārstāvji. Viņu saimnieciskā darbība nebija veiksmīga, un 1889. gadā Teodora fon Bērenta īpašums nonāca izsolē. Parādu aprēķinu un pircēja meklējumu process ilga divus gadus, līdz 1891. gada 31. maijā Tīnūžu muižu kā vairāksolītājs nopirka Eduards fon Šteins (*Stein*). Tomēr visai drīz – 1893. gada 7. decembrī – īpašums tika pārdots baronam Jozefam Volfam.

Muižas centra ēku komplekss šajā laikā bija neliels un kompakts, šeit bija uzceltas visas saimniecībai nepieciešamās ēkas, vairums no tām bija mūra celtnes ar kārniņu vai šindeļu jumtu. Centrālā dominante, novietota ar gala fasādi pret Mazo Juglas upi, bija no ķieģeļiem celtā kungu māja, priekšējo pagalmu no divām pusēm norobežoja zirgu stallis ar ratnīcu un kučiera dzīvokli un klēts ar pienotavu. Pavisam netālu bija uzcelts lielais kalpu ērbēģis un pārvaldnieka māja, kā arī stallis darba zirgiem, kurā atradās arī kučiera dzīvoklis. Nedaudz attāloties no centrālās kungu mājas bija uzcelts laidars un dzīvojamās telpas lopkopjiem, graudu šķūnis, rija, vēl viens ērbēģis ar darbnīcu, smēde ar kalēja dzīvokli. Te kādreiz bijušas arī dzirnavas, kuras 19. gs. beigās jau bija pārbūvētas par kalpu dzīvojamo māju. Pie ceļa kādreizējo dzirnavu tuvumā stāvēja Dzirnavu krogs ar

stadulu, tepat arī kroga stallis, kroga klēts, trīs dzīvojamās mājas kalpiem un lopu stallis. Muižas saimniecību papildināja arī ķieģeļnīca ar ķieģeļu šķūni.

Barons Jozefs Volfs bija muižas pēdējais īpašnieks: Latvijas Republikas zemes reformas laikā viņam saimniecību atsavināja, kā kompensāciju ierādot neatsavināmo daļu – muižas teritorijā savulaik iekārtoto kartona fabriku “Ceplīši”. Gandrīz 50 ha lielo Tīnūžu muižas centru ar ēkām, augļu un sakņu dārziem 1932. gada 5. septembrī piešķīra Latvijas kara invalīdu savienībai.

Sprēstiņu muiža (*Pröbstingshof*)

Apmēram piecus kilometrus no Ogres pilsētas, Daugavas krastā, tagadējās Ciemupes teritorijā kādreiz atradās Sprēstiņu muižas centra ēku komplekss. Administratīvi tā ietilpa Ikšķiles draudzē.

Muižas sākumi attiecināmi uz 16. gadsimtu. 1507. gadā arhibīskaps Mihaels izlēņoja savam vasalim Matiasam Klingšpornam (*Klingsporn*) piecus arkļus zemes pie Juglas upes. Pēc simt gadiem Stefana Klingšporna meita Doroteja 1604. gadā īpašumu sadalīja un iznomāja: daļu zemes par 1300 poļu guldeniem pārņēma Rīgas birģeris Heinrihs Prēbstings (*Pröbsting*). 1625. gadā Hans Klingšporns nomas līgumu uzteica un īpašumu sāka apsaimniekot pats, tomēr jau 1646. gadā tika noslēgts jauns nomas līgums, šoreiz ar kara komisāru Heinrihu Kronstjēnu (*Chronstierna*).

Pēc Ziemeļu kara 1738. gadā īpašums piederēja Heinriham Erikam fon Volfenschildam (*Wolfenschild*), 1743. gadā viņš Sprēstiņu muižu pārdeva Johanam Vilhelmam Šrēderam (*Schröder*). Pēc vīra nāves, 1760. gada 7. februārī, atraitne Anna Šarlota Šrēdere, dzim. Šitlera (*Schüttler*) par 9000 dālderu Sprēstiņu muižu pārdeva Rīgas pilsētai. Turpmāk par saimniecību rūpējās Rīgas rātes iecelti nomnieki: īstenais slepenpadomnieks un senators Otto Hermanis fon Fītinghofs (*Vietinghoff*) – 1760.–1792. gadā, pēc tam viņa atraitne Anna Ulriha, dzim. grāfiene fon Minniha (*Münnich*), galma padomnieks Kīns (*Kühn*) – 1804.–1806. gadā, tirgotājs Pēteris Reinholds Porešs (*Poresch*) – 1806.–1831. gadā u.c.

1760. gada pirkšanas – pārdošanas līgumam bija pievienots arī muižas centra ēku apraksts. Tajā lasāms, ka Sprēstiņos tolaik bija uzceltas vairāk nekā desmit celtnes. Kā pirmā raksturota **kungu dzīvojamā māja** – 12 asis gara, sešas asis plata uz mūra pamatiem būvēta koka celtnē ar lubu jumtu. Ēkas centrā, iepretim ieejai bijis liels manteļskurstenis ar virtuvi. Pa kreisi no skursteņa atradās kungu istaba ar diviem kambariem, istabā un arī vienā kambarī stāvēja sarkani krāsota ķieģeļu krāsns. Mājas pretējā galā bija izveidotas kalpotāju telpas – liela istaba ar neglazētu podiņu krāsni un kambaris. Pavisam celtnē bijuši desmit logu ar slēģiem. Zem mājas izbūvēti divi ērti pagrabi. Netālu atradusies klēts, sešas asis gara un piecas asis plata celtnē. Tā bijusi sliktā stāvoklī, tomēr, ja izgatavotu jaunu zelmini un jumtu, to labi varētu izmantot par mantu klēti. Blakus klētij bija uzcelta ratnīca. Muižā turēts daudz mājuputnu, to vajadzībām kalpoja piecas putnu kūtis, koka celtnes ar salmu jumtiem, visas labā stāvoklī. Bez tam bijušas

vēl četras jaunas, tikko uzceltas putnu kūtis, katra četras asis gara un tikpat plata, kā arī labības šķūnis. Telpu putnu turēšanai tomēr vēl bijis par maz, tādēļ protokolā atzīmēts, ka vairākas kūtis vēl nepieciešams uzcelt no jauna. Kungu dzīvojamās mājas tuvumā atradās muižas zirgu stallis ar ratnīcu, ar salmu jumtu klāta koka celtnē, sešas asis gara un četras asis plata. Tajā varēja novietot desmit zirgu. Pie ēkas bija arī nojume lopbarībai. Nedaudz atstatu dārzā stāvēja dārza māja jeb ērbēģis, no veciem baļķiem celta, četras asis gara un trīs asis plata būve. Tajā bija divas istabas un divi kambari, labs skurstenis un divas krāsnis. Telpas izgaismoja septiņi logi. Kalpotāju dzīvokļiem kalpojis arī otrs, t.s. augšējais ērbēģis – astoņas ar pusi asis gara, piecas ar pusi asis plata koka ēka. Tajā bija divas istabas un divi kambari, kopā seši logi. Zem celtnes divi pagrabi, vienam – velvēts mūra, otram horizontāls koka pārsegums. Muižas pirkšanas laikā ēka bija nolietota un to vajadzēja remontēt: mainīt griestu pārsegumu, jumtu un zeltņus, uz Daugavas pusi pavērstajai sienai bija jāuzklāj jauns apšuvums. Kādreiz muižas vajadzībām kalpojis arī brūzis, bet apskates brīdī tas jau bija vecs un pilnīgi sagāzies. Daugavas malā bija uzcelta arī smēde – trīs asis gara, divas asis plata celtnē. Augļu dārzu apjoza vertikāli liktu koka stabu sēta, satiksmei kalpoja divi vārti, līdzīga sēta bija arī apkārt muižas pagalmam, te ieejai kalpoja trīs vārti. Muižā bijušas arī nelielas vēdzirnavas, tajās ar diviem dzirnakmeņiem varēja samalt saimniecībai nepieciešamos miltus. Pagalma ārpusē, atstatu no pārējām būvēm bija uzcelta rija ar graudu žāvētavu, 12½ asis gara un sešas asis plata būve, tajā divas krāsnis, centrālajā daļā – piedarbs, bet katrā tās galā bija piebūvēts sešas asis garš šķūnis. Ēkai pieklāvās arī iesala kambaris. Muižas ceļa malā stāvēja Daugavas krogs – sešas ar pusi asis gara, trīs ar pusi plata būve. Tajā atradās viena liela istaba ar kambariem, pirts un pagrabs. Virs virtuves pacēlās manteļskurstenis. Krogu istabā bija nepieciešamie galdi un soli, kā arī ķieģeļu krāsns. Pie kroga stāvēja arī neliels stallis un bija iekārtots sakņu dārziņš. Sprēstiņu muižai piederēja arī vēl Dobelnieku krogs, Spalvu krogs un Ogres krogs.

Par Sprēstiņu muižas ēku kompleksā notikušajām izmaiņām nākamajos trīsdesmit gados vēsta 1792. gada ēku inventarizācijas protokols. Par kungu dzīvojamo māju, šķiet, vēl arvien izmantota iepriekšējā ēka, tagad tā raksturota kā veca un nolietota. Tomēr šajā laikā uzceltas trīs jaunas mūra būves – ar kārniņu jumtu segta klēts, ar salmu jumtu pārklāta rija un Daugavas krogs – desmit asis garš un piecas asis plats, ar salmu jumtu. Palielinājies arī jauno koka celtnu skaits: ar salmu jumtiem klātās laidara kūtis, kas izvietotas ap kvadrātveida pagalmu, kura katra mala 25 asis gara, sešstūra rija ar trīs krāsnīm, vairāki ietilpīgi siena šķūņi pļavās. No iepriekšējām desmitgadēm muižas vajadzībām kalpoja vairāki ērbēģi un vecās vēdzirnavas.

Deviņpadsmitajā gadsimtā turpinājās muižas centra izaugsme. Tā kā īpašums piederēja Rīgas pilsētai un tajā saimniekoja nomnieki, lielāku vērību pievērsa labu un drošu saimniecības ēku celtniecībai, bet kungu dzīvojamā māja bija vienkārša būve bez reprezentācijas iezīmēm. 1836. gada ēku aprakstā lasāms,

ka kungu dzīvojamā māja celta no koka ar salmu jumtu, desmit ar pusi asis gara, piecas asis plata. Priekšnamā bijušas dubultdurvis ar virām, caurslēdzamu atslēgu un riņķi. Virtuvē izmūrēts skurstenis. Pa labi no priekšnama atradās viena istaba un divi kambari, bet pa kreisi ir istaba un kambaris. Zem mājas ir pagrabs, daļa no tā segta ar baļķu klājumu, daļa (kartupeļu pagrabs) – ar mūrētu velvi. Blakus mājai atradās mūrēts leduspagrabs – piecas asis garš, četras asis divas pēdas plats, ar salmu jumtu. Netālu stāvēja arī muižas ērbēģis – veca koka māja ar salmu jumtu, sešas asis gara, četras asis plata. Pie ieejas bija uzcelts priekšnams, tam pretim – virtuve un skurstenis. Pa labi no centrālās daļas bija viena istaba un kambaris ar dēļu grīdām un mūrētu ķieģeļu krāsni. Pa kreisi bija izveidotas divas istabas dēļu grīdām un mūrētu krāsni. Pagalma vienu malu norobežoja mūra klēts ar kārniņu jumtu – 12 asis gara, piecas asis plata. Zem ēkas bija izveidots velvēts mūra pagrabs. Klēts iekšpusē apgaismoja divi logi, kuriem ārpusē piestiprinātas metāla restes. Galvenās fasādes priekšā bija izveidota akmens mūra uzbrauktuve. Atstatus no dzīvojamām mājām bija uzcelts jauns laidars, ko veidoja ap kvadrātveida pagalmu grupētas mūra ēkas ar salmu jumtiem. Divi paralēli novietotie garākie spārni katrs bija 24 asis garš un piecas asis plats. Priekšējā, šķērsām stāvošā mūra ēka bija 14 asis gara un četras asis plata. Laidarā ietilpa arī zirgu stallis ar četriem steliņgiem. Pa labi stāvēja aitu un cūku kūts, bet aizmugurē bija uzcelts salmu un pelavu šķūnis – apaļu baļķu celtne uz mūrētiem pamatiem, ar salmu jumtu – desmit asis garš, četras asis plats. Šķūņu abos galos laidara pagalmu norobežoja vienu asi gara vertikāli liktu stabu sēta. Laidara pagalma centru iezīmēja akmens iezī iegremdēta aka. Netālu no laidara bija uzcelta dzīvojamā māja, kas sastāvēja no istabas un kambara. Zem ēkas izvietojās pagrabs ar baļķu pārsegumu un beramo lūku. Istabu apsildīja ar mūrētu krāsni un kamīnu. Kalpi saviem darba zirgiem izmantoja nelielo staļļa ēku, kas bija astoņas asis divas pēdas gara un trīs asis plata koka būve ar salmu jumtu. Tajā bija trīs nodalījumi ar divām durvīm un vieniem vārtiem. Saimes vajadzībām bija uzcelta arī pirts – divas asis vienu pēdu gara un divas asis plata, no plēstiem laukakmeņiem mūrēta celtne ar šāļu jumtu.

Sprēstiņu muižas ēkas izpostīja Pirmajā pasaules karā, vairums no tām vairs netika atjaunotas, kādēļ pakāpeniski šis vietvārds no Latvijas kartēm izzuda.

Turkalnes muiža (*Turkaln*)

Turkalnes muiža izveidojās 1604. gadā, kad Sprēstiņu muižas īpašniece Doroteja Klingšporna (*Klingsporn*) daļu savas muižas – divus arkus zemes – iznomāja sekretāra Kristofa Gaunersdorfa (*Gaunersdorf*) atraitnei Annai Gaunersdorfa, dzim. Bergei (*Berge*). Pilnībā 3250 poļu guldeņu lielo nomas naudu 1618. gadā samaksāja un pilnas nomas tiesības ieguva gan tikai atraitnes dēls Ernsts Klingšporns. Pēc desmit gadiem viņš nomas tiesības nodeva savam znotam – zemes tiesnesim Ernstam fon Mengdenam (*Mengden*), viņš savukārt 1636. gadā tās par 1250 dālderiem pārdeva Gohardam Markvartam (*Maquardt*).

Pēdējā nomnieka mantinieki 1661. gadā Turkalnes muižas nomas tiesības par 1500 dālderiem pārdeva Kasparam Vilkenam (*Wilcken*).

Pēc Ziemeļu kara, 1716. gadā īpašums bija nonācis izsolē, to nopirka Rīgas Lielās gildes vecākais Johans Elverss (*Elvers*), tomēr visai drīz – jau 1724. gadā viņš to pārdeva Mihaelam fon Kesleram (*Keßler*). 1749. gadā īpašumu par 8000 dālderu pārdeva tirgotājam Samuelam Fellmanim (*Fellmann*), kura mantinieki Turkalni pārdeva iepriekšēja īpašnieka mantiniekam – Bruģu tiesas komisāram Mihaelam fon Kesleram. No viņa 1793. gadā īpašumu, samaksājot 13 000 dālderu, ieguva sievas brālis Andreass Vilhelms fon Henningss (*Hennings*).

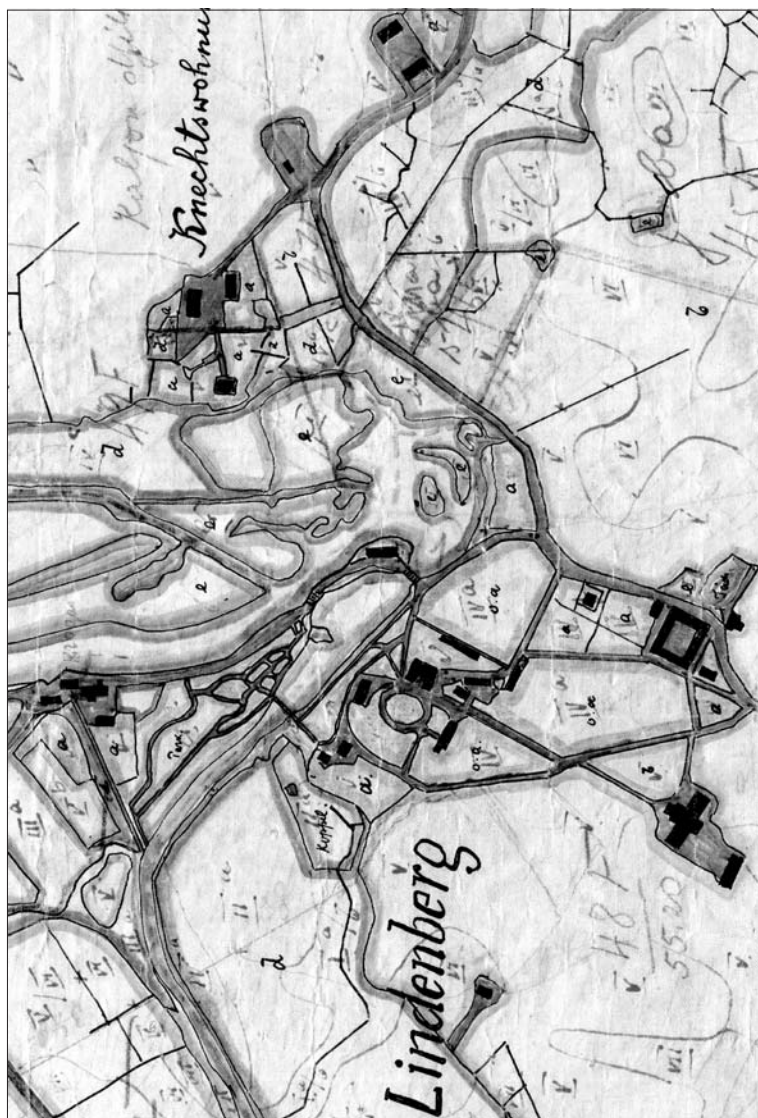
Līdzīgi kā pastāvēšanas sākumos, turpinājās muižas iznomāšana: pēc vīra nāves atraitne Marija Vilhelmīne fon Henningsa, dzim. fon Kesslerē 1801. gada 7. oktobrī noslēdza nomas līgumu uz deviņdesmit gadiem ar tirgotāju Heinrihu Kristianu Augustu Nissenu (*Nissen*), viņš savukārt 1810. gadā īpašumu iznomāja tālāk Hermanim Dīdriham Baumanim (*Baumann*). Pēc pēdējā nāves, 1840. gadā par Turkalnes nomnieku kļuva Joahims Baumans, bet viņa dēla atraitne Emīlija Baumanē, dzim. Junghansa (*Junghans*) un meita Anna fon Cahrisone (*Zachrisson*) 1887. gada 8. maijā saimniecību pārdeva Rīgas pilsētai.

Avoti un literatūra: 1392. f., 1. apr., 133., 467., 470., 474., 475., 480. l.; 1392. f., 2. apr., 14. l.; 218. f., 1. apr., 1073., 1081. l.; ; 1679. f., 172. apr., 1469. l. Heinrich von Hagemeister. *Materialien uz einer Geschichte der Landgüter Livlands. I.* Rīga, 1836.

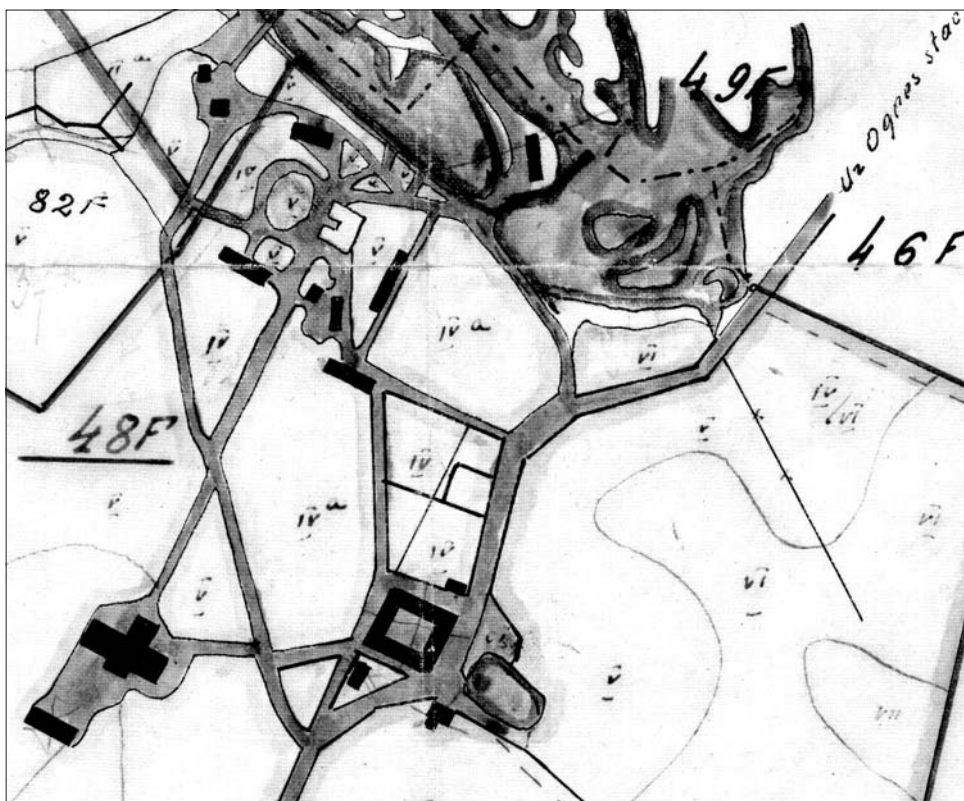
1. att. Izkopējums no Tīnūžu (*Lindenberg*) muižas plāna. Sastādījuši Olofs Lundgrēns (*Lundgreen*) un Lorens Amnēls (*Amnell*) 1689. gadā. Origināls krāsains, 78 x 42 cm, 7404. f., 1. apr., 1307. l.

Plānā ar standarta apzīmējumu – dzeltena ēka ar sarkanu jumtu un skursteni – atzīmēta Tīnūžu muižas centra ēku novietne Mazās Juglas kreisajā krastā. Iebraucamā ceļa malā iezīmētas divas ēkas, no kurām viena ir rija, otra varētu būt krogs. Attālāk no centra novietojušās četras Sarkanu mājas, kurās dzīvo Sarkanu Mihels, Sarkanu Matīss, Sarkanu Jānis un Sarkanu Hanss.

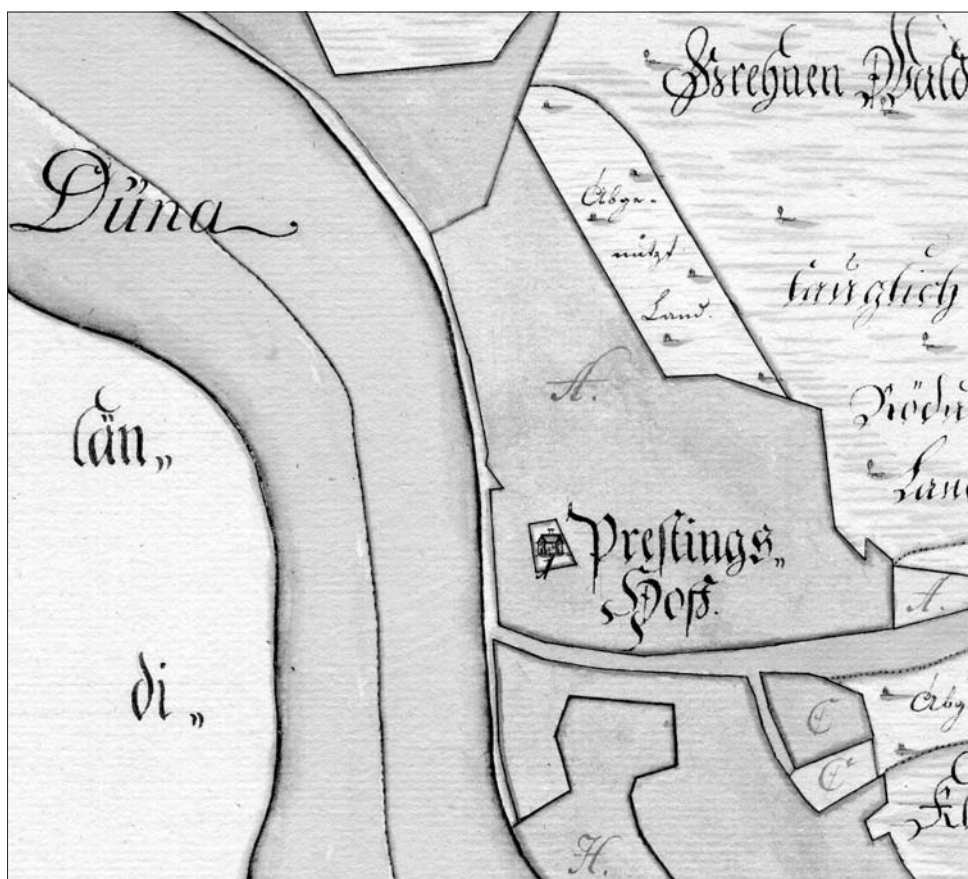
2. att. Izkopējums no Tīnūžu muižas zemju plāna. Sastādījis mērnīeks K. Brauers (*Brauer*) 1899. gadā. Oriģināls krāsains, 322 x 97 cm, 1679. f., 194. apr., 198. l.

Plānā attēlota Tīnūžu muižas centra ēka, kas atrodas Mazās Juglas krastā. Ansambļa plānojums atbilst 19. gadsimta modes prasībām: centrā – kungu māja, tās priekšā rondelis un plašs pagalms, kura malās divas saimniecības ēkas, iespējams, klēts un zirgu stallis. Saimniecības mājas – laidars, staļļi, rijas – novietotas attālāk.

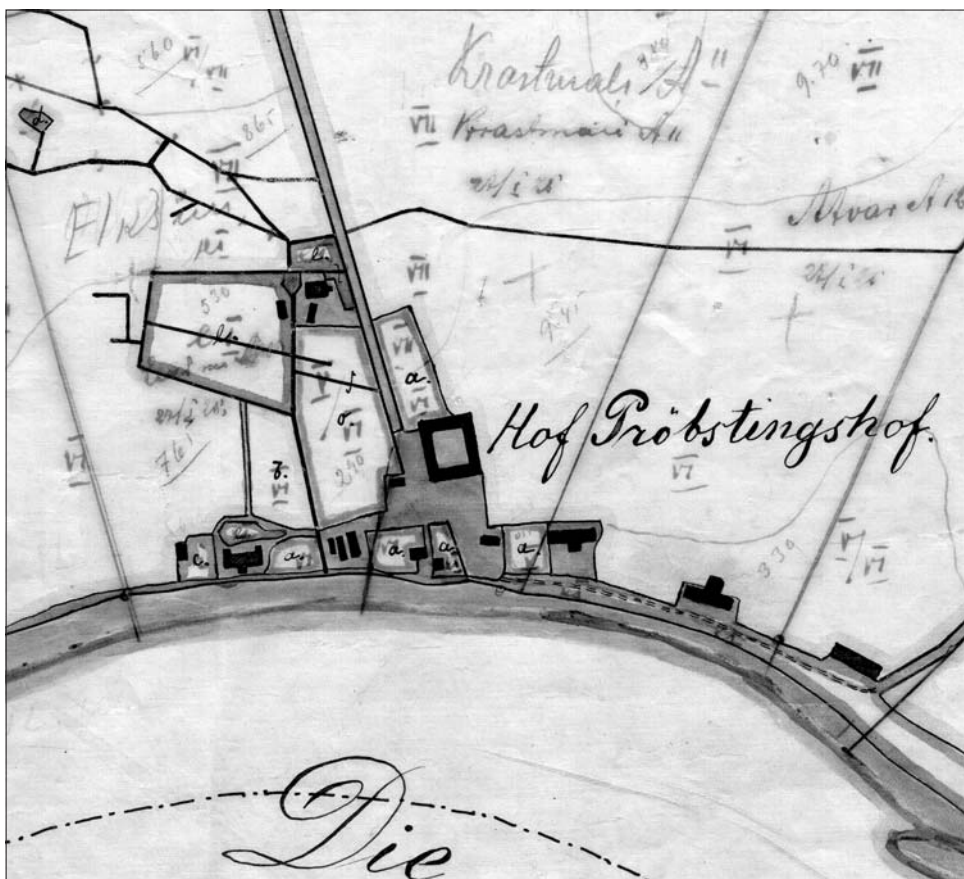
3. att. Izkopējums no Tīnūžu muižas centra sadalīšanas projekta plāna. 1928. Origināls krāsains, 54 x 37 cm, 1679. f., 172. apr., 1469. l.

Plāns sastādīts, izmantojot 19. gadsimta kadastra plānus. Zemes reformas rezultātā muižas centra ansamblis netika sadalīts. Plāna sastādītājs galveno uzmanību pievēršis zemju robežām, ēku situācijā, salīdzinot ar 19. gadsimta plāniem, izmaiņas nav ienestas.

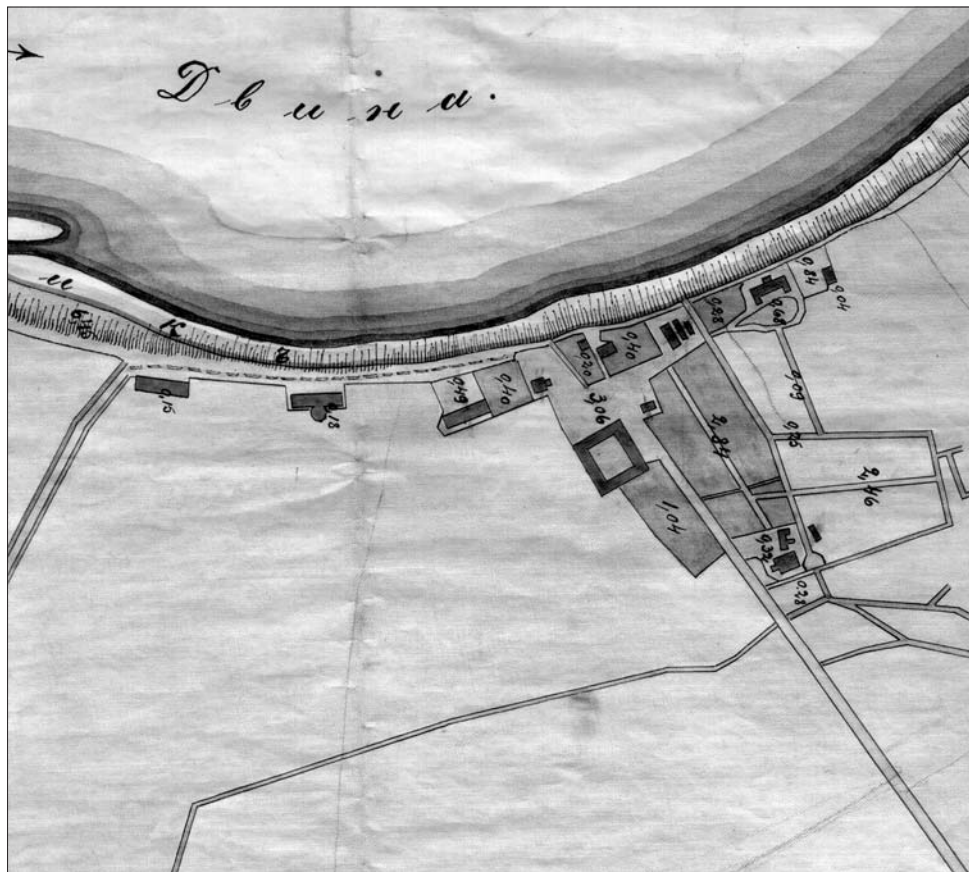
4. att. Izkopējums no Sprēstiņu muižas (*Pröbstingshof oder Bandemershof*) plāna. Frīdriha fon Reihela (*Reichel*) 1780. gadā izgatavotā kopija no 1683. gada Andreasa Bilmaņa (*Billmann*) plāna. Oriģināls krāsains, 55 x 43 cm, 7404. f., 1. apr., 73. l.

Plānā ar shematisku apzīmējumu – dzeltena ēka ar sarkanu jumtu un skursteni – attēlota muižas centra novietne. Apkārt iezīmēta pagalma kontūra. Plānam pievienotajā eksplikācijā paskaidrots, ka muiža un zeme (1, A) pieder baronam fon Kronstjernam (*Cronstierna*).

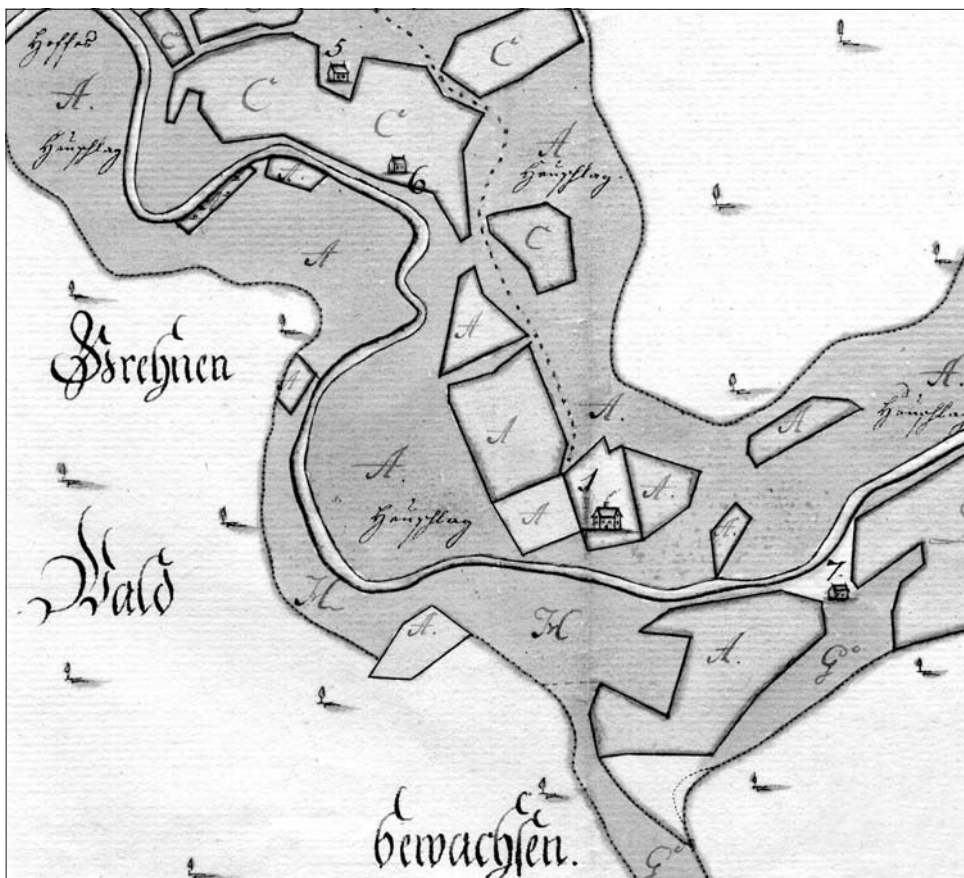
5. att. Izkopējums no Sprēstiņu muižas zemju plāna. Zīmējis Vidzemes bruņniecības mērnīeks G. Didrikils (*Didrikil*), izmantojot mērnīeku Kuzmanova (*Êôçî à î î â*) 1864. gada un E. Martensa (*Martens*) 1886. gadā sastādītos plānus. Oriġināls krāsains, 210 x 96 cm, 1679. f., 194. apr., 199. l.

Plānā attēlotas muižas zemju robežas, iezīmēti ceļi un zemnieku māju novietne. Vēlāk – domājams, pēc Pirmā pasaules kara, zemes reformas laikā, uz kartes izdarītas atzīmes ar dažādas krāsas zīmumiem. Redzama arī muižas centra ēku kompleksa situācija. Ansamblis atrodas Daugavas labajā krastā. Ēkas celtas upes krastā, to plānojums brīvs un neregulārs, te neeksistē Vidzemes muižu ansamblim raksturīgais kungu mājas izvietojums ansambļa centrā, kam parasti tiek pakārtota pārējo celtnu atrašanās vieta.

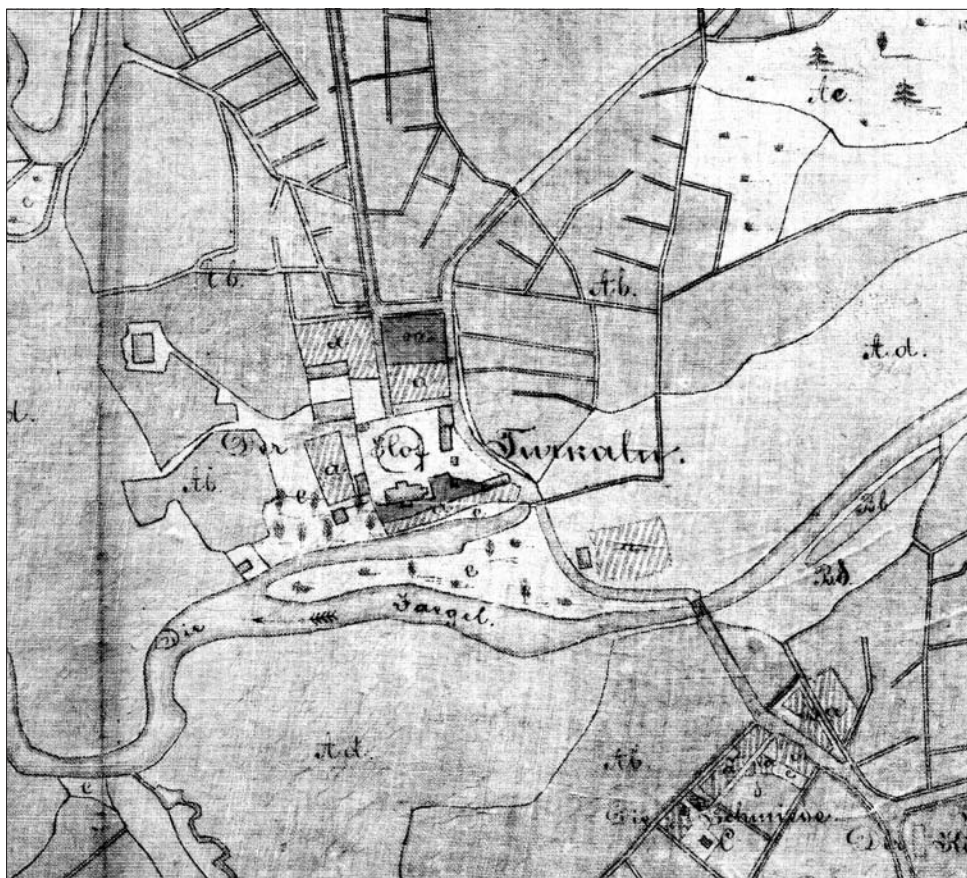
6. att. Izkopējums no Sprēstiņu muižas zemju plāna. Sastādījis E. Martenss (*Martens*), izmantojot 1887. gada uzmērojumus. Oriģināls krāsains, 65 x 55 cm, 2909.f., 2. apr., 331. l.

Plānā attēlotas muižas zemes, fiksēts to izmantošanas veids, iezīmēti arī galvenie un pievadceļi. Plānā redzama muižas centra ēku situācija: plānojums neregulārs, celtnes brīvi izvietotas Daugavas labajā krastā, pie mājām augļu un sakņu dārzi.

7. att. Izkopējums no Ikšķiles apgabala Turkalnes (*Wilckemhof oder Bandemershof*) un Briežumuižas zemju plāna. Valsts mērnika Frīdriha fon Reihela (*Reichell*) 1780. gadā izgatavotā kopija no Andreasa Bilmaņa (*Billmann*) 1683. gada plāna. Oriģināls krāsains, 55 x 42 cm, 7404.f., 1. apr., 74. l.

Plānā ar standarta apzīmējumu – dzeltena māja ar sarkanu jumtu un skursteni – norādīta Turkalnes muižas centra atrašanās vieta. Apkārt tam novilkta pagalma (1) kontūra. Abās pagalma pusēs, kā arī pie iebraucamā ceļa iestrādāti aramzemes lauki (A). Attālāk izvietotas pļavas (*Heuschlag*).

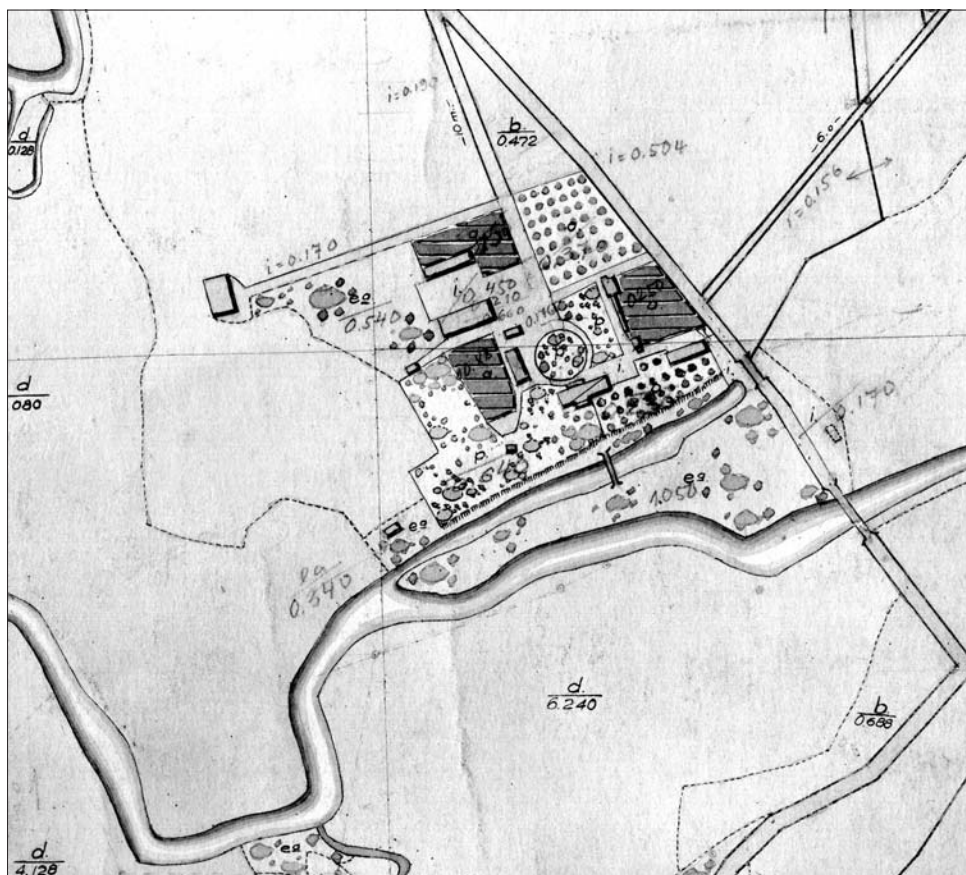
8. att. Izkopējums no Turkalnes (*Turkaln*) muižas plāna. Izgatavojis Rīgas pilsētas valdes mērnīeks E. Martenss (*Martens*) 1886. gadā, izmantojot mērnīeku A. Hartmaņa (*Hartmann*) un A. Albata (*Albat*) 1870. un 1883. gada uzmērījumu. Oriģināls krāsains, 57 x 45 cm, 2909. f., 2. apr., 385. l.

Plānā attēlotas muižas teritorija, zemnieku saimniecību novietne, fiksēts zemes izmantošanas veids, kā arī parādīta muižas centra ēku situācija: ansamblis izvietojies Mazās Juglas labajā krastā. Centrālā dominante – kungu māja novietota ar garenfasādi pret upi, tās priekšā plašs pagalms ar rondeli. Pagalmu norobežo saimniecības ēkas. Ap ēkām iekārtoti augļu dārzi, teritorijā līdz upei plešas stādīts parks.

9. att. Izkopējums no Turkalnes muižas zemju plāna. Sastādījis Rīgas pilsētas valdes mērnies E. Martenss (*Martens*) 1896. gadā, izmantojot Vidzemes bruņniecības mērnies E. Rihtera (*Richter*) 1889. gada uzmērījumus. Oriģināls krāsains, 57 x 47 cm, 2909. f., 2. apr., 387. l.

Plānā attēlotas muižas zemju robežas, zemnieku māju novietne, fiksēts lauku izmantošanas veids, te redzama arī muižas centra kompleksa ēku situācija: galvenā ansambļa dominante – kungu māja ar garenfasādi pret Juglas upi, kalpu un saimniecības mājas pagalma malās un attālināti no kompleksa. Muižas pagalmam piekļaujas sakņu dārzi (*a*), pie iebruktuves iekārtots viršu lauks (*h*). Netālu no pagalma sākas ganības (*e*), aiz tām – tīrumi (*b*).

10. att. Izkopējums no Turkalnes muižas centra plāna. Sastādījis zvērināts mērnieks J. Rudbārds 1925. gadā. Origināls krāsains, 69 x 100 cm, 2909.f., 2. apr., 388. l.

Plānā attēlots muižas centrs ar tam piederošo zemes platību. Parādīti ceļi, paskaidrots zemes izmantošanas veids. Salīdzinot attēloto muižas centra ansambļa situāciju ar vecākiem plāniem, jāsecina, ka Pirmā pasaules kara laikā būtiskas izmaiņas te nav notikušas: gandrīz visas celtnes ir saglabājušās, ansambli no vienas puses apņēm parks, no otras – augļu un sakņu dārzi.

Publikāciju sagatavojusi Pārsla Pētersone